

Thema 1 Onderweg

Samenvatting

Vakantie en vervoer

Reizen kun je met verschillende vervoermiddelen: de fiets, de auto, de bus, de trein, de boot of het vliegtuig. Als je op vakantie gaat, hangt de keuze van het vervoermiddel af van de afstand die je moet afleggen, de reistijd, de kosten, de plek waar je naartoe gaat en wat je daar wilt gaan doen.

Er is veel veranderd in het vakantiegedrag van mensen. Dertig jaar geleden bleven mensen vooral in Nederland. En wie toch naar het buitenland ging, bleef binnen Europa. Tegenwoordig gaan mensen vaker op vakantie en verder weg. Ze hebben meer geld en meer vrije tijd. Ook is de infrastructuur verbeterd, waardoor reizen veel gemakkelijker is geworden.

De afstand in kilometers tussen twee plaatsen is hemelsbreed altijd gelijk. De reistijd verandert als je een ander vervoermiddel kiest: hoe sneller het vervoermiddel, hoe korter de reistijd.

Recreatie en toerisme

Doordat mensen veel meer vrije tijd hebben gekregen, zijn recreatie en toerisme sterk gegroeid.

Recreatie is wat je op een vrije dag onderneemt, bijvoorbeeld een dagje naar het strand of het park.

Als je vrije tijd langer dan een dag buiten je woonomgeving doorbrengt, spreek je van toerisme.

Onder de loep

Frankrijk en België

Frankrijk is een populair vakantieerland voor Nederlanders. Het land is dertien keer zo groot als Nederland. België is kleiner dan Nederland. Het land is tweetalig: in Vlaanderen spreken de mensen Nederlands en in Wallonië spreken ze Frans.

Duitsland en Oostenrijk

Duitsland is bijna negen keer zo groot als Nederland. Het land is in trek als vakantieerland vanwege de natuur. Oostenrijk is twee keer zo groot als Nederland. Het is een geliefd wintersportland.

Spanje en Portugal

Spanje is ruim twaalf keer zo groot als Nederland. Portugal is ruim twee keer zo groot. Spanje, Portugal, Andorra en Gibraltar vormen samen het Iberisch schiereiland.

Begrippen

infrastructuur Het geheel van alle verbindingen die er zijn. Dat zijn wegen, vliegvelden, bruggen. Alles wat het ene punt met het andere verbindt, is infrastructuur.

bereikbaarheid Het gemak waarmee je ergens kunt komen.

reistijd De tijd die je nodig hebt om van de ene plek naar de andere te komen.

Thema 1 Onderweg (vervolg)

Samenvatting

- recreatie** Op een ontspannen manier je vrije tijd doorbrengen op een plaats die daarvoor bestemd is, bijvoorbeeld een park of een sporthal.
- hemelsbreed** De afstand tussen twee plaatsen in een rechte lijn gemeten, zonder rekening te houden met de omwegen die je moet maken.
- toerisme** Het reizen voor je plezier, bijvoorbeeld om steden en landen te bezoeken.
- massatoerisme** Als grote aantallen mensen op hetzelfde moment in hetzelfde gebied op vakantie gaan.

Thema 2 Om ons heen

Samenvatting

Landschappen

Landschappen in Europa zijn heel verschillend. Nederland is een heel vlak land. Frankrijk is een land met heuvels en bergen. Zweden heeft veel bossen. Griekenland bestaat vooral uit bergen en heuvels. Polen is een vlak land, alleen het zuiden is bergachtig.

Kinderen in deze landen komen vaak op een andere manier naar school dan in Nederland. Nederlandse kinderen komen meestal lopend of fietsend naar school. In andere landen worden kinderen vaak met de auto of de schoolbus gebracht. Het aantal uren dat kinderen naar school gaan, varieert per land.

Klimaten

Polen heeft een klimaat met strenge winters en warme, maar niet hete zomers. In Zweden zijn de winters streng en lijken de zomers op die in Nederland. In Frankrijk zijn de winters in de Alpen streng, maar in gebieden die aan zee grenzen is het veel minder koud. Griekenland heeft het warmste klimaat van Europa.

Samenwerking

Landen in Europa zijn steeds meer gaan samenwerken, vooral op het gebied van handel en landbouw, maar ook bij de rechten van kinderen en misdaadbestrijding. De landen die samenwerken noemen zich vanaf 1992 de Europese Unie (EU). Binnen de EU is vrij verkeer van mensen, goederen en diensten. De grenzen tussen EU-landen onderling (de binnengrenzen) zijn opgeheven. De Europese Commissie is de regering van Europa. Zij maakt wetten en regels. Het Europees Parlement controleert de regering.

In 2002 is een gemeenschappelijke munt, de euro, ingevoerd. In de meeste EU-landen kun je met de euro betalen.

Onder de loep

West-Europa

Zwitserland en Noorwegen zijn voorbeelden van landen in West-Europa die geen lid van de EU zijn. Het Verenigd Koninkrijk, Zweden en Denemarken zijn de lidstaten die de euro nog niet ingevoerd hebben.

Oost-Europa

In 2004 werden Hongarije, Tsjechië, Polen, Slowakije, Estland, Letland, Litouwen lid van de EU. Deze landen behoorden eerst tot het Oostblok, waarvan Rusland het machtigste land was. In 1991 stortte het Oostblok in.

Groter en groter

Turkije wil ook lid van de EU worden.

Thema 2 Om ons heen (vervolg)

Samenvatting

Begrippen

regering	De mensen die het land besturen. Dit zijn het staatshoofd en de ministers.
Europese Unie	Europese club van landen die samenwerken met elkaar.
kandidaat-lid	Een land dat lid wil worden van de EU, maar dat nog niet is.
Europese Commissie	De regering van Europa. Elk land van de EU heeft één lid in deze commissie.
Europees Parlement	Controleert of de Europese Commissie haar werk goed doet. Je kunt het vergelijken met de Tweede Kamer in Nederland.
open grenzen	Er is geen douane meer. Je kunt vrij reizen naar andere landen binnen de EU.
binnengrenzen	De grenzen tussen de EU-landen.
internationaal	Als meer landen ermee te maken hebben.
invoerrechten	Soort belasting die betaald moet worden als goederen een land binnengebracht worden.
buitengrenzen	De grenzen tussen de EU-landen en de landen die geen lid zijn.

Thema 3 Waterland

Samenvatting

De Rijn

De Rijn begint als een klein stroompje in de Zwitserse Alpen. Dan wordt het een snelstromende bergrivier; er komt steeds meer smeltwater en regenwater bij. De Rijn is dan een gemengde rivier. Het is een rivier met een groot verval; er zijn veel watervallen.

Vanaf Basel wordt de Rijn rustiger en is er scheepvaart mogelijk. Met sluzen wordt de waterstand aangepast voor de scheepvaart.

Tussen het Ruhrgebied en Rotterdam varen veel vrachtschepen. De monding van de Rijn heet Rijnmond. Dat is de plek waar de rivier in de Noordzee stroomt. Daar ligt ook de haven van Rotterdam.

Rivierenland

Er zijn twee soorten rivieren: de natuurlijke rivier, die vaak breed is, kronkelt en zich splitst, en de door mensen met dijken en kribben ingedamde rivier, die veel smaller en dieper is en zich niet meer kan verplaatsen.

De zomerdijk langs de rivier houdt in de zomer en het najaar het water tegen. De winterdijk ligt wat verder van de rivier vandaan en is hoger. Het gebied tussen zomerdijk en winterdijk heet uiterwaard. De rivier heeft een zomerbed en een winterbed. De waterstand in een regenrivier zoals de Maas kan flink schommelen.

Op plaatsen waar in uiterwaarden huizen gebouwd zijn, zijn de zomerdijken verhoogd en is de rivierbedding verdiept. Als er meer water door de rivier stroomt, stijgt het water snel.

Onder de loep

Hoog in de bergen is het koud en er valt veel sneeuw. Als er een dik pak sneeuw ligt, veranderen de onderste lagen in ijs. Zo ontstaat een gletsjer.

De Rijn, de Rhône en de Po zijn rivieren die beginnen als gletsjerrivier: een klein stroompje met smeltwater van de gletsjer. Verderop worden het gemengde rivieren.

De Volga en de Donau zijn gemengde rivieren: ze voeren smeltwater en regenwater af.

De Theems, de Seine en de Schelde zijn regenrivieren: ze voeren regenwater af.

Begrippen

bron De oorsprong van een rivier. De plek waar het water stroompjes worden.

gemengde rivier Rivier die wordt gevormd door smeltwater en regenwater.

regenrivier Rivier die wordt gevormd door regenwater.

Thema 3 Waterland (vervolg)

Samenvatting

sluis	Bouwwerk in een rivier of kanaal met een schuifwand of met deuren waarmee de waterstand geregeld wordt.
verval	Het hoogteverschil in de rivier.
riviermonding	De plek waar een rivier uitmondt in de zee.
zomerdijk	De lage dijk langs de rivier.
winterdijk	De hoge dijk langs de rivier.
zomerbed	De rivierbedding in de zomer.
winterbed	De rivierbedding in de winter.

Thema 4 Platteland

Samenvatting

Landbouw

Boeren zijn door het gebruik van kunstmest en machines meer gaan produceren. Ook zijn ze zich steeds meer gaan specialiseren in één product. Zo zijn de bio-industrie en de glastuinbouw ontstaan. In kassen ben je niet afhankelijk van de soort grond en het klimaat.

Het afzetgebied van Nederlandse boeren is de hele wereld. Andersom kopen boeren ook grondstoffen, zoals veevoer en kunstmest, in Azië of Noord-Amerika. De landbouwbedrijven zijn steeds groter geworden. Minder boeren produceren meer producten voor meer mensen.

Subsidies van de EU

Na de Tweede Wereldoorlog was er een voedseltekort. De boeren moesten meer gaan produceren. Ze kregen subsidie in de vorm van een vaste prijs voor hun producten. Al gauw produceerden de boeren meer dan nodig was. Er ontstond overproductie: enorme overschotten aan boter, melk, vlees, graan en wijn. Veel daarvan is als voedselhulp aan arme landen gegeven. De oude subsidieregeling is in 1985 afgeschaft. Er kwamen afspraken hoeveel boeren mochten produceren, zoals het melkquotum. Sommige boeren schakelden over op andere producten. Andere boeren stopten met hun bedrijf. Boeren in Oost-Europese landen, die in 2004 lid van de EU zijn geworden, krijgen nu subsidie om hun bedrijf te moderniseren. Ook stimuleert de EU de biologische landbouw.

Toch zijn er veel boeren die stoppen met hun bedrijf. Om te voorkomen dat boerderijen leeg komen te staan, geeft de EU subsidies om boerenbedrijven geschikt te maken voor bijvoorbeeld recreatie.

Onder de loep

Noordwest-Europa

Het Verenigd Koninkrijk bestaat uit Engeland, Schotland, Wales en Noord-Ierland.

Met Scandinavië worden de landen Noorwegen, Zweden, Finland en Denemarken bedoeld.

Zuidwest-Europa

Frankrijk exporteert heel veel landbouwproducten. Wijn is wel het bekendste exportproduct.

Tegenwoordig is in Spanje ook heel veel wijnbouw. Portugal is de grootste producent van kurk.

Oost-Europa

Met subsidies zijn landbouwbedrijven gemoderniseerd in Oost-Europese landen die lid zijn van de EU.

Ook zijn veel West-Europese boeren na de val van het Oostblok een bedrijf in Oost-Europa begonnen.

Daar is meer ruimte en vrijheid.

Thema 4 Platteland (vervolg)

Samenvatting

Begrippen

tuinbouw in de volle grond	Het telen van groente, fruit, bloemen of sierplanten in de buitenlucht.
afzetgebied	Het gebied waar je je producten aan verkoopt.
bio-industrie	Het houden van bijvoorbeeld heel veel kippen, varkens of koeien op een klein oppervlak om met zo min mogelijk kosten zo veel mogelijk te verdienen.
specialiseren	Je richten op één ding.
overproductie	Als er van iets meer wordt geproduceerd dan er nodig is.
melkquotum	De hoeveelheid melk die een bedrijf mag produceren.
biologische landbouw	Een vorm van landbouw waarbij geen kunstmest en schadelijke bestrijdingsmiddelen gebruikt worden.
subsidie	Geld van de regering om mensen, verenigingen of bedrijven te helpen.

Thema 5 Over de grens

Samenvatting

Emigranten

Je kunt verschillende redenen hebben om te emigreren, zoals werk of de drukte in Nederland ontvluchten. Zo kun je van het dichtbevolkte Nederland naar het dunbevolkte Canada of Zuid-Afrika emigreren. Voordat je in een ander land kunt gaan wonen, heb je meestal een verblijfsvergunning nodig.

Immigranten

Als je in een ander land gaat wonen ben je daar immigrant. Binnen de Europese Unie (EU) mag je van het ene naar het andere land reizen zonder visum. Meestal hoeft je bij de grens je paspoort of identiteitskaart niet te laten zien. Je kunt ook eenvoudig in een ander EU-land gaan wonen: je hebt geen verblijfsvergunning of werkvergunning nodig.

Maar mensen van buiten de EU moeten wel een verblijfsvergunning hebben. De grenzen van de EU worden streng bewaakt om te voorkomen dat mensen illegaal binnenkomen. De EU wordt daarom ook wel 'Fort Europa' genoemd.

Politieke vluchtelingen krijgen een verblijfsvergunning als ze kunnen aantonen dat het in hun land niet veilig is. Ze moeten in Nederland asiel aanvragen. Ze wonen in een asielzoekerscentrum totdat ze weten of ze mogen blijven.

Economische vluchtelingen mogen niet in de EU blijven, omdat ze in hun land geen gevaar lopen.

Asielzoekers die eigenlijk naar hun land moeten terugkeren maar dat niet doen, zijn illegaal.

Nederland heeft een lange geschiedenis als immigratieland. In de jaren zeventig van de vorige eeuw kwamen bijvoorbeeld veel Turken en Marokkanen naar Nederland om te werken. Ze kwamen als gastarbeiders. Ze zouden na een paar jaar weer teruggaan, maar ze zijn gebleven.

Onder de loep

IJsland, Noorwegen en Zwitserland zijn de landen in West-Europa die geen lid van de EU zijn.

Oekraïne, Wit-Rusland en Rusland zijn de landen in Oost-Europa die geen lid van de EU zijn.

Begrippen

verblijfsvergunning	Toestemming om ergens te mogen wonen.
emigranten	Mensen die verhuizen naar een ander land. Het tegenovergestelde van 'immigranten'.
dunbevolkt	Een gebied waar mensen ver uit elkaar wonen.
dichtbevolkt	Een gebied waar mensen dicht op elkaar wonen.
migranten	Mensen die naar een andere streek of een ander land verhuizen.

Thema 5 Over de grens (vervolg)

Samenvatting

politieke vluchtelingen	Mensen die om politieke redenen hun land zijn ontvlucht, bijvoorbeeld omdat ze gestraft worden voor hun mening of godsdienst.
immigranten	Mensen die in een land komen wonen. Het tegenovergestelde van 'emigranten'. Bijvoorbeeld uit armoede of hongersnood.
economische vluchtelingen	Mensen die om economische redenen hun land zijn ontvlucht.
asielzoeker	Iemand die in een ander land bescherming vraagt.
illegaal	Iemand die in een land woont, waar hij volgens de wet niet mag wonen.